

**Рішення спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії**

Спеціалізована вчена рада ДФ 70.895.073 Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький, прийняла рішення про присудження **ГОЛУБ Анні Євгеніївні** ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право на підставі прилюдного захисту дисертації – **«Правове регулювання захисту культурних цінностей під час збройного конфлікту за кримінальним правом України»**.

«03» січня 2026 року.

ГОЛУБ Анна Євгеніївна, 1996 року народження, громадянка України. Освіта вища: у 2020 році закінчила магістратуру Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, спеціальність «Право», кваліфікація – магістр права, юрист.

З 2025 року – в.о. асистента кафедри кримінального права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова.

Аспірантка Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова. Дисертацію виконано у Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький.

Наукова керівниця – ПЛИСЮК Наталія Миколаївна, кандидатка юридичних наук, доцентка, професорка кафедри кримінального права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова.

Здобувачка має 10 наукових публікацій, зокрема: 4 статті, опубліковані в наукових фахових виданнях України, а також 6 тез наукових доповідей – у збірниках матеріалів всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференцій:

1. Голуб А.Є., Плисюк Н.М. Посягання на культурні цінності на окупованих територіях України в контексті міжнародних злочинів. *Університетські наукові записки*. 2020. №3-4 (75-76). С. 311-317.

2. Голуб А.Є. До питання правової категорії «культурні цінності» в контексті кримінальної відповідальності за посягання на них в умовах збройного конфлікту. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*, 2025. Серія ПРАВО. Випуск 87: частина 3. С. 269-275.

3. Голуб А.Є. Компаративний аналіз практики іноземних держав стосовно кримінальної відповідальності за пошкодження чи знищення культурних цінностей під час збройного конфлікту. *Економіка. Фінанси. Право*. 2025. № 6. С. 60-64.

4. Голуб А.Є. До питання додаткової криміналізації деяких злочинних діянь у зв'язку з ратифікацією Нікосійської Конвенції. *Наукові перспективи*. №5 (59). 2025. С. 1087-1095.

5. Голуб А.Є. До питання правового регулювання незаконного поведіння з культурними цінностями на тимчасово окупованих територіях. Засади функціонування кримінальної юстиції: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 14 травня 2021 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2021. С. 7-9.

6. Голуб А.Є. Правове регулювання захисту культурних цінностей від протиправних посягань в умовах збройного конфлікту. XXV щорічна звітна наукова конференція науково-педагогічних працівників, докторантів та аспірантів «Управлінські та правові засади забезпечення розвитку України як європейської держави» (м. Хмельницький, 18 лютого 2021 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2021. С. 86-88.

7. Голуб А.Є. Правове регулювання захисту культурних цінностей під час збройного конфлікту за міжнародним та вітчизняним законодавством. Теоретико-прикладні проблеми юридичної науки на сучасному етапі реформування кримінальної юстиції (пам'яті В.П. Колгана): збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 27 травня 2022 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2022. С. 11-13.

8. Голуб А.Є. До питання воєнної необхідності в контексті захисту культурних цінностей під час збройного конфлікту: Міжнародна науково-практична конференція «Теоретико-прикладні проблеми юридичної науки на сучасному етапі реформування кримінальної юстиції» (м. Хмельницький, 10 травня 2024 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2024. С. 11-13.

9. Голуб А.Є. До питання криміналізації діянь, пов'язаних із посяганням на культурні цінності в умовах збройного конфлікту: причини та передумови: XXIX щорічна звітна наукова конференція науково-педагогічних працівників, докторантів та аспірантів «Управлінські та правові засади забезпечення розвитку України як європейської держави» (м. Хмельницький, 27 березня 2025 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2025. С. 32-34.

10. Голуб А.Є. Пошкодження та знищення культурних цінностей як виклик для України в умовах воєнного стану: Національна безпека в умовах війни, післявоєнної відбудови та глобальних викликів XXI століття: збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, 12-13 грудня 2024 року. Житомир: Житомирська політехніка, 2024. С. 302-306.

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради та присутні на захисті фахівці:

Рецензент – ЗАХАРЧУК Віктор Миколайович, кандидат юридичних наук, доцент, декан юридичного факультету Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова. Виступ позитивний із зауваженнями:

«1. На основі досліджень вітчизняних та закордонних наукових джерел, а також національної та міжнародної нормативної бази авторка наводить ознаки культурних цінностей. Однак у роботу культурні цінності в першу чергу розглядаються як предмет відповідних кримінальних правопорушень, тому варто було детальніше розглянути також юридичну, фізичну та економічну ознаку культурних цінностей, особливо в тих випадках, коли вони є предметом викрадення.

2. Авторка аналізує питання крадіжки культурних цінностей під час збройного конфлікту. Однак такі цінності можуть бути вилучені і відкритим шляхом – тобто шляхом грабежу чи розбою.

3. Ведучи мову про пошкодження культурних цінностей дисертантка акцентує увагу на їх руйнуванні внаслідок ведення бойових дій. Однак як кваліфікувати такі дії внаслідок пошкодження культурних цінностей уламками ракети чи безпілотного літального апарату в результаті його збиття засобами протиповітряної оборони?».

Рецензентка – НІКІФОРОВА Тетяна Іванівна, кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри кримінального права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова. Виступ позитивний із зауваженнями:

«По-перше, в підрозділі 2.1. дисертації проаналізовано лише крадіжку культурних цінностей, хоча очевидно, що незаконне заволодіння культурними цінностями, в тому числі під час збройного конфлікту, може відбуватися не лише у формі крадіжки, але й грабежу, розбою, вимагання тощо. З огляду на це пропозиція доповнення КК тільки ст. 185-1, яка встановлює відповідальність за крадіжку культурних цінностей, є неповноцінним врегулюванням кримінально-правового захисту культурних цінностей від незаконного заволодіння ними.

По-друге, авторкою не визначено об'єкт крадіжки культурних цінностей, а посилену відповідальність за такі дії запропоновано встановити в розділі VI Особливої частини КК «Кримінальні правопорушення проти власності». Проте, якщо основним об'єктом посягання розглядати власність, то посилення відповідальності за крадіжку культурних цінностей можна досягти шляхом доповнення ст. 185 КК відповідною кваліфікуючою ознакою. Якщо ж захист культурних цінностей обумовлений, в першу чергу, не їх вартістю, а національним, історичним, мистецьким чи іншим значенням, то логічно відповідну норму (або норми щодо незаконного заволодіння культурними цінностями) розмістити в іншому розділі КК

(зокрема, ст. 298 КК, якою встановлено захист об'єктів культурної спадщини, розміщено в Розділі XII Особливої частини КК).

По-третє, в ч. 5 ст. 438-1 КК України авторка пропонує встановити відповідальність за розграбування культурних цінностей на окупованих територіях України. Термін «розграбування» вжито за аналогією зі чинною ст. 438 КК України. Тлумачення цього терміну відсутнє як на законодавчому рівні, так і в судовій практиці. Тому цінним і з наукової, і з практичної точки зору було б тлумачення цього терміну в роботі, чого авторкою не зроблено».

Офіційний опонент – НІКОЛАЄНКО Тетяна Богданівна, докторка юридичних наук, професорка, професорка кафедри теорії права та кримінально-процесуальної діяльності Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького. Виступ позитивний із зауваженнями:

«Щодо першої групи зауважень. Будь-яке наукове дослідження починаючи від творчого задуму до кінцевого оформлення має характеризуватися єдністю змісту, обґрунтованістю результатів, як і повинні мати істотне значення для галузі знань, відзначатися особистим внеском самого здобувача у науку т а відповідати вимогам, які висуваються до оформлення самої праці. Підтверджуючи актуальність обраної теми, належний ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків, їх достовірність та новизну, самостійність виконання роботи авторкою, водночас зауважу, що у роботі зустрічаються окремі положення, які мають некоректність.

1.1. Так, у роботі в цілому уживається належна термінологія та літерна аббревіатура, які відповідають загальноприйнятим вимогам. Проте, - окремі з них, на кшталт, Кримінальний кодекс України, кримінальний закон, Закон про кримінальну відповідальність у роботі не мають уніфікованого використання. Наприклад, на с.1, зустрічається аж три різних варіанти використання цих термінів.

1.2. Присутні скорочення, які в контексті досліджуваного питання є некоректними чи не зрозумілими. Так, на с.43-44 дисертації авторка зазначає, що «забезпечення ефективного правового регулювання захисту культурних цінностей знайшло відображення в таких рамкових правових актах, як: Європейська культурна конвенція в і д 19 грудня 1954 року; Європейська конвенція про правопорушення щодо культурних цінностей від 23 червня 1985 року, Конвенція про захист архітектурної спадщини Європи від 03 жовтня 1985 року, Європейська конвенція про охорону археологічної спадщини від 16 січня 1992 року, Рамкова конвенція Ради Європи про значення культурної спадщини для суспільства від 2 7 жовтня 2005 року, тощо». Далі, авторка зазначає, що «основними правовими актами міжнародного поля, що мають стосунок д о теми нашого дослідження, - це Конвенція 1972 року т а Конвенція 1954 року». Постає питання, про які Конвенції, що є основними правовими актами міжнародного поля авторка мала на увазі, якщо Конвенцій 1972 та 1954 років у цьому переліку немає?

1.3. Уживається термінологія, яка не завжди відповідає її змістовному наповненню. Так, наприклад, авторкою на сторінках роботи щодо рф використовується поняття «ворог», «противник», «окупант», «суперник», «країна-загарбниця», «держава-агресор», «сторона-противника». Якщо вести мову про узагальнене поняття чи розуміння гіпотетичної держави, яка може бути і ворогом і державою-агресором тощо, то вживання такої термінології можливо. Проте якщо ми говоримо про сучасні умови, в яких перебуває Україна та рф, то з урахуванням Звернення Верховної Ради України до ООН, Європейського Парламенту, Парламентської Асамблеї Ради Європи, Парламентської Асамблеї НАТО, Парламентської Асамблеї ОБСЄ, Парламентської Асамблеї ГУАМ, національних парламентів держав світу про визнання Російської Федерації державою-агресором, доречніше використовувати поняття «держава-агресор».

1.4. Певна неоднозначність чи навіть підміна понять спостерігається і щодо використання термінів «збройний конфлікт» і «воєнний стан». Навіть при наданні пропозицій щодо включення до Кримінального кодексу України ст. 438¹ «Протиправні діяння щодо культурних цінностей під час збройного конфлікту (міждержавного чи внутрішньодержавного) або воєнного стану - або ж на окупованих територіях України» авторкою не дотримується принцип уніфікованого та єдиного використання термінів, які уже визначені в інших нормативних документах, таких як Закон України «Про національну безпеку України» (ст.1). Це стосується класифікації збройного конфлікту (міждержавний та внутрішньодержавний); використання терміну «окуповані території», замість «тимчасово окуповані території»; запровадження терміну «розграбування», яке не має належного правового унормування щодо його суті; унормування в ч. 6 ст. 438¹ «вчинення незаконного вивезення культурних цінностей з окупованих територій України без дозволу на це уповноважених органів з використанням воєнного стану», де виникає питання: так все ж таки вчинення діяння реалізується з використанням воєнного стану чи в умовах воєнного стану?

Щодо другого блоку зауважень, які стосуються авторської позиції дисертантки, з якими опонент не цілком погоджується.

2.1. Досліджуючи в роботі питання кримінально-правового захисту культурних цінностей авторкою пропонується криміналізація «крадіжки культурних цінностей». Обґрунтуванням такої позиції є те, що на сьогодні відсутнє будь-яке самостійне правове унормування крадіжки культурних цінностей (окремою нормою), що призводить до зниженої уваги правоохоронних органів до проблем зникнення культурних цінностей (с.70).

Крім того, підтримуючи думки інших вчених (В.М. Захарчука, Т.І. Нікіфорової, М.О. Міщенко) щодо того, що якщо у Кримінальному кодексі України містяться «норми, які передбачають відповідальність за викрадення електро-, теплової енергії, зброї, документів тощо», то відсутність норми, яка визначає кримінальну відповідальність за крадіжку культурних цінностей знецінює значення культурних цінностей. З таким обґрунтуванням не можна однозначно погодитись. По-перше, законодавець

диференціював кримінальну відповідальність з а вчинення крадіжки з урахуванням розміру заподіяної шкоди. По-друге, з урахуванням підвищеної небезпеки щодо вчинення крадіжки та інших кримінальних правопорушень проти власності в умовах воєнного стану Законом України від 03.03.2022 № 2117-IX було посилено кримінальну відповідальність. По-третє, доволі сумнівним видається позиція щодо необхідності унормування кожного виду предмету, у разі його незаконного заволодіння, адже дотримуючись такої цього можна дійти до надмірної деталізації предметів кримінального правопорушення та перевантаження законодавчого матеріалу. По-четверте, для посилення обґрунтованості такої позиції, авторці доцільно було б провести опитування серед працівників судових та правоохоронних органів, представників місцевих органів влади, громадських організацій, які досліджують стан захисту культурних цінностей тощо. По-п'яте, надаючи пропозиції законодавцю, доцільно було б звернутися до проєкту нового Кримінального кодексу України. Враховуючи те, що автори цього документу постійно та плідно працюють, враховують пропозиції та зауваження, які надаються вченими та практиками з різних положень проєкту, динамічно реагуючи на зміни, які відбуваються у державі, звернення д о запропонованих положень проєкту Кримінального кодексу України було б доречним. Адже як відомо, наука повинна існувати задля її розвитку та вирішення проблемних питань, як і потребують цього, запобігати злочинності т а її поширенню у певних сферах, а не лише заради науки.

2.2. На с.3 роботи здобувачка зазначає, і я з цим цілком погоджуюсь, що нею перше комплексно зіставлено норми чинного Кримінального кодексу України з фактами протиправних діянь проти культурних цінностей на тимчасово окупованих територіях України, в зоні ведення бойових дій та по всій території України, як і вчинені державою-агресором, в результаті чого було встановлено, що чинні положення законодавства не забезпечують належної кваліфікації діянь, які пов'язані і з культурними цінностями у воєнний час. Це стосується, зокрема, неналежного унормування відповідальності за вчинення незаконних дій з предметами культурної спадщини в умовах воєнного стану. Авторка доводить, що це колізії та прогалини, існування яких призводить д о фактичної безкарності осіб, що посягають на такі об'єкти. Проте на сторінках своєї роботи ГОЛУБ А.Є. переважно досліджує актуальні питання щодо лише крадіжки культурних цінностей. Не зрозуміла така позиція авторки, що, з а моїм переконанням, є нівелюванням інших протиправних дій, які потребують вирішення в межах предмету дослідження. Хоча на с.73, 77 дисертації частково згадується про такі аспекти (вчинення інших протиправних дій), а на с. 131-132 наголошується на такій необхідності.

2.3. Не приділено належної уваги актуальним питанням кримінально-правової охорони об'єктам культурної спадщини крізь призму дослідження інших протиправних діянь у цій сфері, що сприяло виникненню питань, які викликають неоднозначність щодо його розуміння. Мається на увазі:

а) співвідношення крадіжки культурних цінностей, мародерства та воєнного злочину; а) вчинення крадіжки в умовах воєнного стану та з використанням воєнного стану. З урахуванням, що ці питання є доволі дискусійними та неодноразово перебували у полі дискусій Першої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду та Великої Палати Верховного Суду, авторці доцільно було б все ж таки звернути увагу на ці положення.

І остання група зауважень, на які під час публічного захисту здобувачці доцільно надати додаткові аргументації.

Для досягнення поставленої мети дисертаційного дослідження та посилення захисту національної та світової культурної спадщини, авторкою наскрізно у роботі не лише розглядаються проблемні питання та шляхи їх вирішення, але й пропонуються реальні законодавчі зміни щодо удосконалення чинного законодавства. Проте щодо окремих положень є питання.

3.1. У підрозділі 2.2. «Пошкодження чи знищення культурних цінностей під час збройного конфлікту: аналіз нормативної бази та судової практики» авторкою крізь призму компаративістського підходу розглянуто міжнародну нормативну базу та позитивну судову практику щодо унормування та притягнення до відповідальності за пошкодження чи знищення культурних цінностей під час збройного конфлікту. З урахуванням цього на с.96-97 пропонується внесення змін до ст.298 та ст.298¹ Кримінального кодексу України. При цьому авторка зазначає, що вказані норми не враховують контексту збройного конфлікту, у разі знищення чи пошкодження культурних цінностей під час збройного конфлікту такі діяння кваліфікуються як воєнний злочин (ст. 428 Кримінального кодексу України).

Досліджуючи це питання, на мою думку, варто було б врахувати позицію В.О.Навроцького, який є автором розділу 7.6. «Кримінальні правопорушення проти моральності та культурної спадщини» проекту Кримінального кодексу

України. По-перше, питання охорони культурної спадщини запропоновано виокремити в самостійний розділ, по-друге, в проекті унормовано поняття культурної цінності, зокрема «унікальної культурної цінності» (п.7 ст.7.6.1), по-третє, проведено диференціацію відповідальності з урахуванням ознак, які підвищують тяжкість вчиненого діяння (злочину), (для прикладу вчинення злочину, щодо культурної цінності чи об'єкта археологічної спадщини, що перебуває на тимчасово окупованій території України (п.3 ст.7.6.3); вчинення діяння, яке поєднане з вивезенням культурної цінності з меж території України з тимчасово окупованої території України (п.10 ст.7.6.3), вчинення діяння в особливий період чи в умовах надзвичайного стану (п.11 ст.7.6.3), з використанням обстановки, викликаної воєнними діями чи іншою надзвичайною подією (п.12 ст.7.6.3)); по-четверте, приділено увагу охороні об'єктів культурної спадщини, які перебувають на тимчасово окупованій території України; по-п'яте, визначені правила кваліфікації щодо посягання на культурні цінності, які поєднуються

і з вчинення такого правопорушення проти власності; по-шосте, ці діяння визначено як загально кримінальні правопорушення, а не правопорушення міжнародного характеру (не включені в розділ «Злочини проти міжнародного правопорядку»). Тому з урахуванням цього, авторці під час публічного захисту доцільно додатково обґрунтувати необхідність запровадження кримінальної відповідальності з а «протиправні діяння щодо культурних цінностей під час збройного конфлікту (міждержавного чи внутрішньодержавного) або воєнного стану або ж на окупованих територіях України» (ст. 438 Кримінальний кодекс України) з визначенням таких діянь як воєнні злочини.

3.2. У підрозділі 2.3. «Застосування кримінальної відповідальності за контрабанду культурних цінностей в Україні та в окремих зарубіжних державах в умовах збройного конфлікту» авторка досліджує доволі актуальні питання, які в умовах воєнного стану є проблематичними. Але з урахуванням розуміння поняття контрабанди під час збройного конфлікту, то така позиція не відповідає загальним положенням суті контрабанди як суспільно небезпечного діяння. Контрабанда - це завжди переміщення предметів через митний кордон України. Відповідно до митного законодавства України митний кордон - це лінія, що окреслює митну територію країни, яка збігається з її державним кордоном, хоча може включати й інші зони зі спеціальним митним режимом, де встановлюється митний контроль над товарами, що перетинають її, з метою стягнення податків, зборів (митних платежів) та забезпечення дотримання законодавства. Тимчасово окуповані території не відносяться до території з і спеціальним митним режимом, а її перетинання не вважається перетинанням митного кордону України. Тому переміщення предметів, з тимчасово окупованих територій не вважається контрабандою, а кваліфікація відбувається як незаконне переміщення таких предметів по території України».

Офіційна опонентка – ПАРАСЮК Наталія Михайлівна, кандидатка юридичних наук, доцентка, заступниця директора Навчально-наукового інституту права та правоохоронної діяльності Львівського державного університету внутрішніх справ. Виступ позитивний із зауваженнями:

«1. На с.с. 64-65 у пункті 4 висновків до розділу 1 зафіксовано результат, який має таке визначення: «запропоновано внести зміни до КК України в частині доповнення статей 193 «Незаконне привласнення особою знайденого або чужого майна, що випадково опинилося у неї», 201 «Контрабанда культурних цінностей та зброї», 298 «Незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини» КК України, примітками із посиланням на Закон України «Про охорону культурної спадщини» (із відповідними запропонованими вище змінами), чим слід уніфікувати розуміння поняття «культурні цінності» для всіх статей чинного КК України, в яких вони є предметом посягання». Непослідовність цього положення полягає у тому, що по-перше у тексті розділу 1 не згадується про доцільність

редагування цих статей КК України у вказаний спосіб. По-друге, на с. 80 дисертаційного дослідження запропоновано доповнити КК України спеціальною нормою про крадіжку культурних цінностей (ст. 185¹), у структурі якої є примітка, яка визначає дефініцію поняття «культурні цінності». При цьому, на відміну від вище згаданих пропозицій, у тексті цієї примітки зроблено відсилання до Закону України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей» та норм міжнародного права».

Звісно, що конкретизований зміст бланкетних диспозицій передбачає необхідність звернення до нормативно правових актів іншогогалузевого законодавства для встановлення ознак складу кримінального правопорушення, які позначені такою термінологією. Одначе, чи доцільно перевантажувати текст КК України положеннями, які визначено у нормах інших галузей права? І щодо покликання на «норми міжнародного права», то очевидно має йтися про «міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України», оскільки перше формулювання надто розширює сферу норм, які підлягають застосуванню.

2. На с. 115 дисертації авторка розмежовує контрабанду культурних цінностей, вчинену у мирний час та вчинену під час збройного конфлікту. Контрабандою, вчиненою під час збройного конфлікту визнається «переміщення та вивіз культурних цінностей за межі території України (зокрема й окупованої території або такої, де здійснюються активні бойові дії), без дозволу на це володільця такого майна (приватних осіб, підприємств, установ, організацій державної форми власності, держави Україна), який набув його на законних підставах), що взагалі унеможливорює здійснення будь-якого митного контролю». На відміну від класичної дефініції контрабанди культурних цінностей, яка передбачена ч. 1 ст. 201 КК України, у авторській дефініції, по-перше, окремо виділено дві форми об'єктивної сторони - переміщення та вивіз. Погодитися із такою позицією не можу, оскільки відповідно до митного законодавства - переміщення є сукупністю дій із ввезення та вивезення предметів через митний кордон України у будь-який спосіб у відповідному напрямку. Виникає запитання - чим обумовлено таке виділення із родового поняття переміщення його видової категорії вивіз та згадування їх поряд.

По-друге, обсяг контрабанди культурних цінностей під час збройного конфлікту звужено до способу - поза митним контролем, зміст якого запропоновано розтлумачити шляхом доповнення примітки 1 до ст. 201 КК України положенням про те, що у статті 438¹ цього Кодексу під «переміщенням через митний кордон України предметів контрабанди поза митним контролем слід розуміти умисне переміщення предметів контрабанди, переміщення та вивезення предметів контрабанди за межі території України (зокрема і окупованої території або такої, де здійснюються активні бойові дії) без дозволу на це володільця такого майна (приватних осіб, підприємств, установ, організацій державної форми власності, держави Україна), який набув його на законних підставах». Потребує уточнення ця авторська позиція з огляду на те, що у остаточній редакції ст. 438¹ в частині 6

виокремлено незаконне вивезення культурних цінностей з окупованих територій України. Однак, тут не йдеться про переміщення через митний кордон України предметів контрабанди поза митним контролем. Така позиція авторки викликає ще одне запитання – чому запропонований авторкою склад кримінального правопорушення не містить такої форми об'єктивної сторони як незаконне ввезення культурних цінностей, що відповідно до ст. 5 Нікосійської Конвенції Ради Європи про правопорушення, пов'язані з культурними цінностями від 03 травня 2017 року, включено до механізму кримінального переслідування за правопорушення щодо культурних цінностей?

В контексті згадування цієї Конвенції також актуально буде уточнити, що серед заборонених діянь, які Сторони зобов'язуються визнати кримінальним правопорушенням, передбачено, зокрема, підроблення документів. Так, у ст. 9 зазначається, що «кожна Сторона забезпечує, щоб виготовлення підроблених документів та дії з фальсифікації документів стосовно рухомих культурних цінностей були визнані кримінальними правопорушеннями відповідно до її внутрішнього законодавства, якщо такі дії спрямовані на те, щоб видати цінності з а такі, що мають законне походження». У ч. 7 ст. 438 дисертантка пропонує передбачити кримінальну відповідальність за «виготовлення чи фальсифікацію підроблених документів щодо культурних цінностей, що сприяють їхній зміні походження, вивезенню та привласненню». Застосовані позначення форм об'єктивності сторони не сприятимуть однозначному розумінню їх змісту, з огляду на те, що серед науковців та практиків склалося майже одностайне бачення того, що виготовлення підроблених документів та фальсифікація є синонімами і їх одночасне використання у тексті статті є недоречним.

3. На с. 74 дисертантка констатує, що дійсно є підвищена відповідальність за мародерство, а отже і кваліфікація крадіжки культурних цінностей з того ж самого музею в умовах воєнного стану здійснюватиметься за статтею 185 КК України. Розуміючи, що склади кримінальних правопорушень, які передбачені ст. 185 та 438 КК України слід розмежовувати, дисертантка ставить питання про те «як тоді буде застосовуватися у цьому випадку стаття 438 КК України?».

Вочевидь, що відповідь на це питання є надто важливою, зокрема, у контексті з'ясування правил кваліфікації кримінально-протиправних діянь з культурними цінностями відповідно до чинних кримінально-правових норм, а також задля виявлення проблемних аспектів застосування цих норм. Як видається, доцільно було б у дисертаційній роботі приділити більш пристальну увагу питанням розмежування складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 438 КК України із іншими складами, які включають діяння, пов'язані і з незаконним обігом культурних цінностей.

4. У висновках до розділу 2 (на с.с. 127-128 дисертаційної роботи) акцентується увага на визначенні понять «крадіжка культурних цінностей під час збройного конфлікту» та «знищення чи пошкодження майна під час збройного конфлікту». Ключовою ознакою цих понять є місце вчинення

кримінального правопорушення. Щодо місця вчинення крадіжки дисертантка зазначає, що ним завжди буде територія, на якій здійснюється ведення бойових дій. Тоді як, місцем вчинення знищення або пошкодження культурних цінностей під час збройного конфлікту визначається «вся Україна (від ракетного обстрілу культурних цінностей, так і від прямого поцілення в зоні активного ведення бойових дій, і на окупованих територіях шляхом несанкціонованої «реставрації культурних цінностей»)). З огляду на наведене, по-перше, потребує додаткової аргументації позиція авторки щодо різного обсягу місця вчинення крадіжки та знищення чи пошкодження майна під час збройного конфлікту. А по-друге, важливо почути аргументи дисертантки щодо кримінально-правового значення виділених нею понять.

5. У дисертаційній роботі запропоновано доповнити розділ XX КК України «Кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку» окремою ст. 438¹, яка передбачатиме кримінальну відповідальність за протиправні діяння щодо культурних цінностей під час збройного конфлікту (міждержавного чи внутрішньодержавного) або воєнного стану або ж на окупованих територіях України. За обсягом ця норма мала б визнаватися спеціальною відносно норми про воєнні злочини (ст. 438 КК України). Попри це, на сторінках дисертаційної роботи (с.с. 72-73, 97-98, 115) неодноразово зазначалося про те, що аналізовані діяння (крадіжка, контрабанда, знищення, пошкодження, руйнування і т.п.) за сучасних умов кваліфікуються за ст. 438 та охоплюються такими формами об'єктивної сторони як «розграбування національних цінностей на окупованій території» або «інші порушення законів та звичаїв війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також віддання наказу про вчинення таких дій».

Сучасна наука кримінального права тяжіє до зниження кількості нових спеціальних норм в Особливій частині КК України. Але, якщо все ж КК України доповнюється такою нормою, то це має бути належно обґрунтованим або необхідністю посилення чи пом'якшення заходів кримінально-правового впливу щодо такого діяння, виділеного з а обсягом і з загальної норми. Саме тому, потребують додаткової аргументації соціально-правові передумови диференціації кримінальної відповідальності у зв'язку із запропонованими змінами.

6. Відповідно до п. 10 Вимог до оформлення дисертації, які затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 № 40, у висновках викладаються найбільш важливі наукові та практичні результати дисертації, вказуються наукові проблеми, для розв'язання яких можуть бути застосовані результати дослідження, а також можливі напрями продовження досліджень з а тематикою дисертації. Зауваження щодо цієї структурної частини дисертаційної роботи мають технічний характер та полягають у тому, що далеко не у всіх пунктах висновків вказано наукові та практичні результати, які були отримані у процесі вирішення конкретних наукових проблем, деякі і з них лише відображають проведену роботу, а

окремі із них дублюють інформацію, яка визначена у висновках до розділів. Окрім цього, доцільно було б у загальних висновках узагальнити усі пропозиції до законодавства, які запропоновані у дисертаційній роботі, що, безумовно б наочно підсилило практичну складову дисертаційної роботи.

Окремо, слід зазначити, що відповідно до пункту 9 цих Вимог у розділах дисертаційної роботи вичерпно та повно викладено зміст власних досліджень дисертантки. Однак, відсутні посилання на наукові праці дисертантки, а також не має їх у списку використаних джерел.

7. У додатку Ж до дисертації подано проект Закону України «Про внесення змін до законодавства щодо правової охорони культурних цінностей», у якому акумульовано зроблені дисертанткою пропозиції щодо кримінально-правової охорони культурних цінностей в мирний час та під час збройного конфлікту.

Разом з тим, при формулюванні положень цього законопроекту не враховано ч. 6 ст. 3 КК України, яка передбачає, що зміни до законодавства України про кримінальну відповідальність можуть вноситися виключно законами України про внесення змін до цього Кодексу та/або до кримінального процесуального законодавства України, та/або до законодавства України про адміністративні правопорушення.

Окрім цього, у п. 3 цього законопроекту зазначено про те, що «у назві статті 298¹ змінити нумерацію на 298³». Вочевидь, що у цьому формулюванні поза увагою залишається абз. 1 ч. 10 ст. 42 Закону України «Про правотворчу діяльність» від 24 серпня 2023 року № 3354-ІХ, якою передбачено, що у разі доповнення нормативно-правового акта новим розділом, главою чи статтею, загальна нумерація відповідних структурних одиниць того самого рівня не змінюється. Новому структурному елементу присвоюється номер останнього структурного елемента відповідного рівня, після якого він буде розташований, і з зазначенням індексу у вигляді надрядкової арабської цифри, починаючи з одиниці без дефісу перед ним». Як видається зроблені дисертанткою пропозиції потребують уточнення».

Голова ради – НАЛУЦИШИН Віктор Володимирович, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінального права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова. Виступ позитивний із зауваженнями:

«Дисертантка пропонує досить велику кількість пропозицій в КК України, зважаючи на необхідність оптимізації кримінального законодавства.

Внесення змін до чинного законодавства варто було оформити відповідним законопроектом.

В роботі надзвичайно велика кількість актів впровадження, однак для більш спрощеного і правильного застосування варто було розробити якісь рекомендації практичного застосування».

Результати голосування:

«За» **5** членів ради,
«Проти» **НЕМАЄ**.

На підставі результатів відкритого голосування спеціалізована вчена рада присуджує **ГОЛУБ Анні Євгеніївні** ступінь доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право.

Голова спеціалізованої
вченої ради ДФ 70.895.074

Віктор НАЛУЦИШИН